

was de jonge hoogleraar zowel in de Unie als in de bondscommissie actief. Beide organen zag Eerdmans als elkaar aanvullende mogelijkheden om vrijzinnige hervormden op te wekken tot kerkelijke strijd. In de praktijk bleek een dubbel lidmaatschap namelijk nauwelijks te realiseren, terwijl ter wille van de vrijzinnige belangen elke concurrentiegedachte uitgeroeid moest worden. De Unie was door haar gemengde samenstelling van modernen en evangelischen slechts geschikt voor defensieve arbeid. Steeds duidelijker werd het velen dat defensieve arbeid met opbouwend werk vanuit de vrijzinnige beginselen gepaard diende te gaan. Het ontbrak de Unie aan geld en eensgezindheid om buiten de grenzen van Noord-Holland een macht van betekenis te worden. Sceptis en tegenwerking deden uitbreidingspogingen grotendeels stranden.

Eerdmans en C.J. Niemeyer, de latere leider van de VVH, probeerden de NPB-commissie uit te bouwen. Vele avonden trokken Eerdmans en de zijnen het land door om voorlichting te geven en geestverwanten te organiseren. Plaatselijke afdelingsbesturen van de NPB waren in veel gevallen onvoldoende bereid tot steun en samenwerking, zodat Eerdmans en Niemeyer beseften de vrijzinnig hervormde zaak anders te moeten aanpakken. In de jaren 1902 en 1903 trachtten zij de NPB zover te krijgen dat deze overging tot suborganisatie van de vrijzinnige hervormden. Afdelingen zouden in hun geheel bijdragen in de kosten om hun hervormde leden de gelegenheid te geven de kerkelijke strijd te voeren. De antikerkelijke geest in NPB-kringen was nog zo sterk dat dit plan door een overweldigende meerderheid werd afgewezen.¹⁶

1.3 De VVH – Eerdmans' schriftelijk offensief

Niemeyer besepte in 1903 dat de vrijzinnige hervormden zich afzonderlijk moesten organiseren. In zijn thuisbasis Friesland richtte hij in 1904 de eerste provinciale Vereniging van Vrijzinnige Hervormden op, bestaande uit afgevaardigden van vrijzinnige kerkenraden en afdelingsbesturen. Behalve in Noord-Holland schoten de VVH's in de meeste provincies als paddenstoelen de grond uit. Na grondig overleg met de Unie, waarvan Niemeyer op dat moment bij gebrek aan een voorzitter als vice-voorzitter de leidende figuur was, besloot de Unie zich in 1907 op te heffen ten gunste van de VVH, die toen in een landelijke organisatievorm gegoten werd.¹⁷

Eerdmans, die na de mislukking om hervormde suborganisatie in de NPB te realiseren eerst nog met het plan gelopen had de Unie naar het voorgestelde NPB-model te reorganiseren, sloot zich van harte aan bij Niemeyers initiatieven. Zelf was de hoogleraar niet bestuurlijk

16. Beversluis, *Een halve eeuw*, 45v. Het archief van de VVH bevindt zich in het Utrechts Archief. Zie voor Niemeyer *BLGNP*, I, 214v.

17. Zie Beversluis, *Een halve eeuw*, 47vv.